

Atlanti su časopis za modernu arhivističku teoriju i praksu. Sadržaj ovoga broja časopisa podijeljen je u pet tematskih cjelina: uvodni dio, elektronski arhivi, izvješće jesenske arhivske škole MIAZ, privatni arhivi i razno. Najveći broj tekstova napisan je na engleskom jeziku, zatim slijedi hrvatski, talijanski, slovenski, te jedan rad na njemačkom i francuskom jeziku.

U uvodnom dijelu objavljeni su pozdravni govori koje su održali Antonio Dentoni Litta, predsjednik Međunarodnog instituta za arhivsku znanost Trst i Maribor, Antonio Monteduro, predstavnik izvršnog sekretarijata Centralne europske inicijative, te Josef Riegler, predsjednik Udruge austrijskih arhivista. Peter Pavel Klasinc, znanstveni i arhivski savjetnik, direktor Međunarodnog instituta arhivskih znanosti Trst i Maribor (MIAZ), istaknuo je da je protekla godina bila izrazito uspješna. MIAZ je u svom radu dobio potporu Ministarstva iz Rima, Državnoga arhiva u Trstu, Centralne europske inicijative, Centra za interdisciplinarne i multidisciplinarne studije Sveučilišta u Mariboru i Agencije za studij djelatnosti u Ljubljani. Zahvaljujući njima uspješno su izvršili svoj program: Međunarodnu jesensku arhivsku školu, Međunarodnu znanstvenu konferenciju imenovanih članova MIAZA-a T-M, Međunarodni arhivski dan.

Robert Nahuet napisao je rad »The Management of Textual Digital Archives: a Canadian Perspective Library and Archives Canada and Federal Government Institutions« (29–45). Upravljanje tekstovnim elektronskim dokumentima predstavlja važan izazov za menadžere i arhiviste, ponajviše za kulturne i profesionalne perspektive. Arhivisti moraju imati svoj udio u osnivanju funkcionalnih zahtjeva elektronskih dokumenata. Četiri glavne karakteristike dokumenata jesu: autentičnost, pouzdanost, integritet i upotrebljivost. Elektronski arhivi dio su organizacijskog procesa upravljačkih arhiva. Osnovna zadaća ustanove Knjižnica i kanadski arhivi (LAC) jest osigurati, utvrditi sakupljanje i predstavljanje digitalne dokumentarne baštine kanadske vladine organizacije. Elektronski arhivi su produkt radnog procesa i aktivnosti stvaratelja. U arhivskom upravljačkom sistemu dokument je fizički objekt sa svim međuosobima, od spisa do serije i fonda.

Slijedi rad Iryne Matyash »Electronic Archives in Ukraine Now and in Perspective« (47–54). Elektronski arhivi su važna infrastrukturna komponenta informacijski orijentiranog društva koje se danas razvija u skladu s državnim programom »Elektronska Ukrajina«. Ukrajinski znanstveni istraživački institut arhiva i dokumentacije organizirao je svoj rad koji se temelji na rješavanju problema stvaranja elektronskih arhiva, te između ostalog elektronske arhive nastoji uključiti u informacijski sistem. Ovaj istraživački institut prilagodio se Općem međunarodnom standardnom arhivskom opisu ISAD (G)-u koji dopušta kontrolu i pohranu dokumenata i uključuje ih u sferu

javne upotrebe. Program istraživačkog instituta obuhvaća stvaranje arhiva koji bi provodio centralizaciju čuvanja elektronskih arhiva i informacija.

Michail Larin napisao je rad »Electronic Records in the Russian Archives: Theoretical and Methodical Aspects« (55–62). Problem elektronskih dokumenata nije nov u ruskoj arhivskoj znanosti. Analiza zakonodavstva započela je s federalnim zakonom »O arhivskom gradivu u Ruskoj federaciji« (2004). Ruski federativni građanski zakon dopušta mogućnost upotrebe elektronskih dokumenata u građanskim i zakonskim odnosima. Tehnologija elektronskih i digitalnih signatura–oznaka, temelji se na federalnom zakonu: »O elektronskim i digitalnim signaturama« od 10. siječnja 2002. godine. Zakon predviđa zakonske uvjete elektronskih i digitaliziranih oznaka koje su u upotrebi u elektronskim dokumentima. Federativni normativni program »Elektronska Rusija« koji je financiran iz državnog budžeta, pravomoćan je. Pripremanje prve varijante preporuka za rad s elektronskim dokumentima u arhivima uključuje sljedeće odlomke: a) glavne propise, b) procjenu elektronskih dokumenata, c) akviziciju elektronskih dokumenata, d) čuvanje dokumenata u arhivima, e) organizaciju elektronskih dokumenata u arhivima, f) kontrolu elektronskih dokumenata, g) pronalaženje pomoćnih dokumenata, h) upotrebu elektronskih dokumenata, i) uređenje elektronskih dokumenata. Sve ove aktivnosti regulirane su zakonski statutarним aktima, standardima i metodičkim instrukcijama koje se temelje na znanstvenim principima o arhivskom gradivu.

Slijedi rad Meene Gautam »Electronic Records Management – Challenges And Issues – a Case Study – National Archives of India« (63–73). Nacionalni arhiv Indije djelovao je pri Ministarstvu kulture indijske vlade. Bio je poznat kao Carski upravljački odsjek utemeljen u ožujku 1891. u Calcuti. Nakon proglašenja nezavisnosti 1947. preimenovan je u Nacionalni arhiv Indije. Navedeni arhiv započeo je ostvarivati pilot projekte za digitalizaciju rijetkih rukopisa Sony digitalnom kamerom. Ovaj projekt osigurava linijski pristup prema drugim dokumentima koji se nalaze u javnim arhivima.

Branko Bubenik u svom radu »Zaštita audiovizualne dokumentacije« (75–85) govori o audiovizualnoj dokumentaciji. Otkrićem fotografije 1839. počinje novo razdoblje civilizacije u kojem dominira vizualna komunikacija. Dokumente nastale novim tehnologijama zovemo nekonvencionalnim publikacijama, a tu ubrajamo fotografije, filmove, gramofonske ploče, magnetofonske vrpce, video kasete, CD-ROM i DVD. Na kongresu UNESCO u Beogradu 1980. pojavljuje se stručni termin »audiovizualni dokumenti« koji zamjenjuje stariji termin »pokretne slike«. AV dokumenti su vrijedni dokumenti koji slikom i zvukom autentično svjedoče o svome vremenu, zaštićeni su arhivskim zakonom i trajno se čuvaju u specijalnim arhivima. Prije 40 godina osnivaju se specijalizirani televizijski arhivi koji čuvaju emisije nastale u matičnoj televiziji. U TV arhivi nalaze se AV dokumenti nastali televizijskom, filmskom tehnologijom.

Dužnost je TV arhiva da maksimalno zaštiti AV dokumente i omogućiti njihovu kvalitetnu reprodukciju na zahtjev korisnika. Tehnologiju filma otkrili su braća Lumiere i predstavili je 1895. godine u Parizu. Filmovi mogu biti crno-bijeli i filmovi u boji, a najstariji filmovi su svi crno-bijeli. Filmski dokumenti se čuvaju u hladnom, suhom i čistom arhivskom spremištu. Od 1956. godine video dokumenti se registriraju na magnetoskopskim vrpcama od dva inča. Od 1969. japanska firma Sony daje na tržište kamkordere koji snimaju na tzv. U-MATIC kasete, čiji je format $\frac{3}{4}$ inča. U 1975. godini Sony pronalazi odličan način pakiranja AV informacija na magnetnoj vrpici od $\frac{1}{2}$ inča, nazvanoj Betacam SP. Video mediji se čuvaju u arhivskim spremištima na temperaturi od 18 do 20°C i 50–60% relativne vlage. Arhivsko spremište treba biti zaštićeno od prašine, radijacije i magnetnih zračenja. U arhivsku opremu za AV dokumentaciju spadaju: drvene, metalne i montažne stalaže, pokretni arhivski regali i elektro pokretni arhivski regali. Od 2000. godine u TV arhivi HRT-a počinju se arhivirati prvi digitalni video-dokumenti. To su digitalne Betacam kasete, SX Betacam kasete, IMX Betacam kasete. Osim magnetne trake, sve se više koriste digitalni diskovi. Dobra osobina ovih medija je brži pristup do snimljenih sadržaja, a to može biti tekst, zvuk ili video.

Jozef Hanus i Monika Péková napisali su rad »Electronic Records and Archives: Situation in Archives of the Slovak Republic« (87–92). Slovački arhivi su danas suočeni s problemom digitalizacije oko 4000 različitih rukopisa, inventara i kataloga u papirnoj varijanti stvaranih u prošlosti. U Slovačkom nacionalnom arhivu u Bratislavi i Državnom arhivu u Levoči osnovan je centar za srednjovjekovno pismo. Masovno korištenje informacijske tehnologije u svakom području ljudske aktivnosti uzrokuje također njezinu primjenu i u arhivima.

Duša Krnel Umek u članku »Vloga arhivov pri varstvu elektronskih dokumenatov v Sloveniji« (93–96) govori o ulozi arhiva u čuvanju elektronskih dokumenata u Sloveniji. Tri arhivska propisa koja su izašla 2006. određuju ulogu arhiva u čuvanju elektronskih dokumenata. To su arhivski Zakon o čuvanju dokumentarnog i arhivskog gradiva te arhiva (ZVADGA), Uredba o čuvanju dokumentarnog i arhivskog gradiva te jedinstveni tehnološki zahtjevi (ETZ). Zakon o čuvanju dokumentarnog i arhivskog gradiva te arhiva određuje da digitalno gradivo mora biti pretvoreno u oblik za dugoročnu primjenu. Pohranu arhivskog gradiva u digitalni oblik obavlja zaposlenik koji je akreditiran pri Državnom arhivu. Uredba detaljnije opisuje čuvanje dokumentarnog i arhivskog gradiva, djelatnost osoba koje to obavljaju. Propis ETZ opisuje unutarnju organizaciju i pravila, elektronski oblik ima drukčije osobine te zahtijeva bolji i temeljit pristup organizaciji rada. Autorica zaključuje da dokumentarno i arhivsko gradivo ima veliku vrijednost i bili bi potrebni propisi koji bi uredili trajno čuvanje toga gradiva u arhivskim institucijama.

Slijedi rad Karla Ernsta Luppriana »Der Metadata Encoding and Transmission Standard (METS) zur Beschreibung digitalisierter und genuin digitaler Objekte« (97–100). Meta kodiranje i standard prijenosa (METS) je format za kodiranje digitalnih zbirki s meta podacima. On obuhvaća elemente za strukturiranje digitalnih objekata i njihovu vezu s opisima u administraciji meta podataka. Taj standard se upotrebljava za digitaliziranu i novu digitalnu arhivsku dokumentaciju i za potporu pri predstavljanju nekog elektronskoga medija.

Antonio Monteduro napisao je rad »Il Dizionario Plurilingue di Terminologia Archivistica dell'Istituto Internazionale di Scienze Archivistiche di Trieste e Maribor: edizione online ed edizione ridotta« (103–106). Sadržaj i struktura rječnika arhivske terminologije Međunarodnog instituta arhivskih znanosti Trst i Maribor sastoji se u tome da to nije konačna varijanta rječnika, nego će se nadograđivati zajedno s tehnološkim razvojem i novim spoznajama koje određuju jezične različitosti.

Slijedi rad Petera Pavela Klasinca »Privatni arhivi v arhivski teoriji in praksi« (109–121). Pregledi razvoja arhivistike u teoriji i praksi govore da gradivo arhivskih fondova koje se nalazi u privatnim arhivima nije bilo tema kojom bi se često bavili arhivski stručnjaci. U arhivskoj terminologiji rijetko nalazimo tumačenje pojma »privatni arhiv«. Terminološki ga opisujemo s riječi »arhiv« i njoj pridodajemo opis »privatni«. Privatni arhivi sadrže arhivsko gradivo koje nije nastalo kod državnih, kantonskih ili općinskih stvaralaca, već kod pojedinaca, obitelji, društava, političke i druge stranke i organizacije. Autor navodi neke privatne arhive: Arhiv u Bazelu (Švicarska), Arhiv u Luzernu, Švicarski gospodarski arhiv, Štajerski zemaljski arhiv u Grazu. Spominje i program RAMP (Record and Archives Management Programme) u okviru UNESCO koji je odgovorio na pitanja zaštite i vođenja te uređenja privatnih arhiva. Knjigu je uredila i oblikovala Rosemary Seton koja je najviše pažnje posvetila preuzimanju arhivskoga gradiva od privatnih stvaralaca. Klasinc govori i o slovenskom zakonodavstvu i spominje već navedeni zakon ZVADGA koji se osvrće i na privatne arhive. Autor na kraju donosi prilog ZVADGA i privatni arhivi na slovenskom i engleskom jeziku.

Grazia Tatò u radu »Gli archivi privati in Italia« (123–133) predstavlja sumarni pregled trenutne situacije specijalnih arhiva, njihovo vođenje, zaštitu i pravovaljanost u Italiji. Govoreći o specijalnim arhivima, izranja nekoliko problema:

1. Raširenost područja koja obuhvaćaju;
2. Potrebu zaštite posebnog gradiva;
3. Privatiziranje gradiva državnih ustanova;
4. Različitost fondova i pitanje restauracije i sastavljanja inventara.

Antonio Ratti napisao je rad »Il contributo dell'Archivio storico INA allo studio dell'architettura del Mediterraneo« (135–146). Autor osvjetljava ulogu posebnog odjela pri Nacionalnom institutu koji spada u talijansku građevinsku industriju. An-

tonio Ratti se osvrće na priobalna afrička područja. Na raspolaganju su izvješća savjetodavne konstrukcijske komisije temeljene na iskustvima dviju specijalistica koje su osnovale enciklopediju Treccani – Antonelle Nonnis i Tiziane Maffei. Dokumenti prikazuju nova klimatska i posebna područja. Također se dotiču digitalnih veza sa središnjim morskim arhivom koji je svojom ulogom omogućio razriješiti strukturalne i stilističke vidike.

Slijedi rad Michelle Elligott »Private Papers – Public Art« (147–155). Jedan od najboljih muzeja moderne i suvremene umjetnosti, Muzej moderne umjetnosti u New Yorku, posjećuje 2,15 milijuna ljudi godišnje. Muzejski arhiv osnovan je 1989. godine. Zbirka muzejskog arhiva odnosi se na porijeklo i razvoj moderne i suvremene umjetnosti. Muzejski arhiv otvoren je za javnost. On nastoji sačuvati dokumente korisne za istraživanje značajnih događaja. Korisnici mogu pronaći podatke na muzejskoj internetskoj stranici.

Jovan P. Popović u članku »Privatna arhivska građa (privatni arhivi) u zakonima država jugoistočne Evrope« (157–171) piše da je pitanje zaštite i preuzimanja arhivskog gradiva koje se nalazi u privatnom vlasništvu prisutno onoliko koliko i postojanje arhiva. Autor obrađuje kako su novostvorene države s prostora bivše SFRJ (Crna Gora, Bosna i Hercegovina, Hrvatska, Makedonija, Slovenija i Srbija), a zatim i zemlje jugoistočne Evrope (Albanija, Bugarska, Mađarska i Rumunjska) pravno regulirale pitanje zaštite arhivskog gradiva privatnih arhiva prema važećim propisima. Arhivsko gradivo može biti javno i privatno. Privatno arhivsko gradivo stvaraju fizički i privatno pravni subjekti koji obavljaju poslove i aktivnosti od općeg interesa. Imajući privatnog arhivskog gradiva dužni su voditi Upisnik sa sljedećim podacima: ime, prezime, matični broj i prebivalište vlasnika, podatke o stvaratelju toga gradiva, opis sadržaja, vremenski raspon i količina gradiva, datum upisa, broj rješenja o proglašenju toga gradiva kulturnim dobrom. U radu se navode »otvoreni« privatni arhivi u zemljama jugoistočne Evrope. Vlasništvo kojim upravljaju privatni (registrirani) arhivi, treba imati istu zaštitu kao ono koje se nalazi kod javnih arhiva. Arhivsko gradivo za korištenje u privatnim arhivima dostupno je u istoj mjeri kao i u javnim arhivima.

Slijedi rad Andreja Rybakoua »Legal Regulation and the State Archival Service Control over Private Archives Activities in Belarus« (173–177). Novo arhivsko zakonodavstvo stvoreno je u suradnji s današnjom stvarnosti i perspektivom razvijanja međuodnosa društva i arhiva. Novi zakon u Republici Bjelorusiji »Nacionalni arhivski fond i arhivi u Republici Bjelorusiji« izašao je 6. listopada 1994. godine. Državna arhivska služba u Bjelorusiji nastoji vratiti utjecaj na strukturu, sadržaj i čuvanje dokumenata u različitim institucijama. Jedna od osobitosti ovoga procesa u Bjelorusiji je da državna arhivska služba proteže ovu kontrolu na aktivnosti nevladinih organizacija.

Sergey Glushakov napisao je rad »Public Email Archive« (179–187). Javne elektronske arhive možemo promatrati kao zbirku dokumenata stvaranih i distribuiranih putem elektronske pošte. Mađarski izborni kompanijski arhiv započeo je s radom 2002. godine, a glavna uloga bila mu je zaštita identiteta dokumenata.

U članku »Elements of Private Archives in Former Industrial Undertakings« (189–193) Marijana Gerdeja riječ je o elementima privatnih arhiva u bivšim industrijskim poduzećima. Industrijska poduzeća imala su u bivšoj Jugoslaviji posebnu ulogu jer su u njima postojale velike količine dokumenata koji su imali privatni značaj u arhivima bivših i sadašnjih državnih poduzeća. Arhivi pohranjuju svoju dokumentaciju u spremištima koja nisu za to primjerena, a ta dokumentacija mora se vrednovati kao kulturna baština.

Slijedi rad Marie-Claude Delmas »Les archives privées dans la législation française« (195–202). Autorica iznosi različita vrednovanja koja su se pojavljivala u francuskom zakonodavstvu glede dokumenata. Njih su smatrali nacionalnom dragocjenošću koju su dobili otkupom, donacijom, darivanjem. Na taj su način do izražaja došli specijalni arhivi.

Magdalena Marosz napisala je rad »Protection of State Archival Materials Kept in Private Archives« (203–207). Državna arhivska zbirka sastoji se od materijala, dokumenata koji su nastali kao rezultat aktivnosti različitih nacionalnih i mjesnih institucija i tijela. U Državnom arhivu u Krakowu čuva se većina toga gradiva. Arhivski zakon koji je na snazi, daje državnim arhivima pravo nadzora nad arhivima na lokalnoj razini u vladinim i državnim institucijama. Posebni arhivi su izuzeti iz nadzora, a to se odnosi na mnoge institucije koje su u procesu privatizacije 1989. godine postale zasebne i imaju vlastitu dokumentaciju koju su stvorili u trenutku kada su bili pod državnom ili lokalnom upravom. Ta dvojnost dokumentacije predstavlja istinski problem, koji je teško razumjeti, za državne arhive.

Francisco Javier Aguado Gonzalez u članku »Private Archives in Spain: Legislation and Dissemination« (209–222) govori o privatnim arhivima u Španjolskoj, zakonodavstvu i aplikativnoj uporabi. Zakonodavstvo u Španjolskoj odnosi se na dokumente koji su nastali u javnim poduzećima i institucijama, ali i na ono gradivo koje je nastalo četrdeset godina unatrag i ima značaj arhivske vrijednosti te se mora zaštititi i sačuvati. To vrijedi za političke, sindikalne i vjerske organizacije i saveze, privatne organizacije, udruge i saveze kulturnog značaja. Važeći zakoni Kraljevine Španjolske uključuju se u različite informacijske sisteme.

Slijedi rad Živane Hedbeli »Privatno arhivsko gradivo u Hrvatskoj i inicijativa nevladinih organizacija« (223–232). Ustav RH određuje da stvari od osobitog kulturnog, povijesnog, gospodarskog i ekološkog značenja, za koje je zakonom određeno da su od interesa za RH, imaju osobitu zaštitu. Zakon o arhivskom gradivu i arhivima uređuje zaštitu i uvjete korištenja, čuvanje, uporabu i obradu arhivskoga gradiva, ja-

vnu arhivsku službu, te nadležnosti i zadaće arhiva. Privatnim arhivskim gradivom smatra se arhivsko gradivo nastalo djelovanjem pravnih i fizičkih osoba, ukoliko nije nastalo u obavljanju javnih ovlasti ili u obavljanju javne službe i ako nije u državnom vlasništvu. Hrvatski državni arhiv (HDA) utvrđuje popis imatelja arhivskoga gradiva u privatnom vlasništvu za koje po svojoj stručnoj ocjeni utvrdi da je od interesa za državu. Vlasnik privatnoga arhivskoga gradiva može ga pohraniti, darovati ili prodati državnom arhivu. Svjesna situacije i problema vezanih uz zaštitu privatnoga gradiva, posebice onog nevladinih udruga, Živana Hedbeli se 2003. obratila Tinu Gazivodi, ravnatelju Centra za ljudska prava Zagreb, kako bi se uz pomoć samih udruga probleme pokušalo riješiti. Tijekom 2003. i 2004. održano je više sastanaka na kojima su sudjelovali predstavnici značajnijih nevladinih organizacija: Hrvatskog helsinškog odbora, Centra za mir, nenasilje i ljudska prava Osijek, Centra za mirovne studije, Građanskog odbora za ljudska prava, UN Centra za ljudska prava Zagreb, Instituta Otvoreno društvo Hrvatska, te Ureda za udruge, odnosno Nacionalne zaklade za razvoj civilnog društva. Inicijativu je podržala Vesna Teršelič, voditeljica Documente – Centra za suočavanje s prošlošću. Živana Hedbeli zaključuje kako arhivska služba nema dovoljno znanja, razumijevanja, materijalnih i ljudskih resursa za puni rad s privatnim stvarateljima. Opći i granski popisi gradiva s rokovima čuvanja nisu doneseni, iako je to trebalo biti učinjeno do 3. kolovoza 2003. godine. Inicijativa dijela nevladinih udruga za stvaranjem uvjeta koji će omogućiti očuvanje ovog dijela privatnog gradiva pokazuje svijest samih stvaratelja o važnosti privatnoga arhivskog gradiva koje je sastavni i nezaobilazni dio memorije društva.

Moshe Mossek i Ilana Budowski napisali su rad »Private Papers and Archives in Israel: Professional and Legal Aspects« (233–237). Arhivsko zakonodavstvo koje u Izraelu datira iz 1955, govori o autoritetu arhivista, njihovoj odgovornosti, funkcijama koje su drukčije u arhivima, a na drukčiji način odnose se na arhivsko gradivo u specijalnim zbirkama. Arhivist koji je zaposlen u državnoj upravi ima obvezu zakonski štiti kako arhivske dokumente, tako i specijalne zbirke. Značajan je nadzor arhivista u državnim službama dokumentacije. Članci zakonodavstva odnose se na zakonodavne i strukovne vidike na podlozi arhivskoga zakona i temelje se na ocjenama arhivista iz državne ustanove.

Roberto Guarasci u svom članku »Archivi e sistema informativo nella Democrazia Cristiana, 1943–1993« (239–245) govori o arhivima i informativnom sustavu u stranki kršćanskih demokrata. Krajem osamdesetih godina 20. st. kršćanski demokradi počeli su upotrebljavati novo nastajanje dokumentarnog sistema koji je spominjao i zacrtao talijanske narodne običaje. Realizacija toga programa, koji je bio novost, povezala je vodstvo stranke sa svim njenim nižim nivoima.

Slijedi rad Spyridoule Arathymoua »Historical Industrial Archives. The Greek Case« (247–259). Grčki sekretarijat za tehnologiju je u programu PENED 2001, koji

se odnosi na strukovnu terminologiju, osnovao poseban program »Razvoj tehnologije za muzejsku interpretaciju«. Jedan od ciljeva toga projekta je zabilježiti i registrirati povijesne nacionalne industrijske arhive koji predstavljaju važnu ulogu u ekonomskoj i socijalnoj povijesti Grčke. To je zapravo proces kodiranja dokumentacije s programom EAD (kodiranje arhivskih popisa). Projekt omogućava nekoliko načina traženja nacionalnih arhiva i zato pripomaže spoznavanju povijesnih industrijskih arhiva i njihove dokumentacije, a s druge strane to je način čuvanja, zaštite i pohrane te dokumentacije.

Joachim Derwael u članku pod naslovom »Evolution of the Ideas on Registration, Acquisition and Valorisation of Business Archives in the National Archives of Belgium« (261–272) govori o razvoju ideja i registracije, akvizicije i valorizacije poslovnih arhiva u Nacionalnom arhivu u Belgiji. Zanimanje za poslovne arhive je u Belgiji nastalo relativno kasno. Godine 1975. Nacionalni belgijski arhiv prvi je osnovao i objavio vodič za poslovne arhive čije je gradivo pohranjeno u javnim belgijskim arhivima. Namjena toga bila je predstaviti svo gradivo koje je nastalo u poduzećima. Godine 1980. osnovana je Udruga za valorizaciju gradiva nastalog u poduzećima, koja se povezala s Nacionalnim belgijskim arhivom. U siječnju 2007. započeo je projekt Registracija i valorizacija arhive nastale u poduzećima, koja u budućnosti donosi nove povijesne i znanstvene poglede.

Slijedi rad Elisabeth Schögggl-Ernst »Private Archives – Private Companies – Privatised Sectors. Problems of Saving Archival Documents« (273–276). U Austriji postoje državni arhivi, nacionalni arhivi, općinski arhivi i specijalni arhivi. Postoji više načina pristupa specijalnim arhivima, više različitih vrsta popisa, pa su različiti i stupnjevi osnivanja specijalnih arhiva. Ta različitost se održala jer su poduzeća i ustanove zapošljavale svoje arhiviste. Zakon djelomično rješava pitanje prijašnjih nacionalnih poduzeća koja su sasvim, ili djelomično, postala specijalna, te postoji pregled nad gradivom u tim poduzećima i institucijama.

Snežana Pejović napisala je rad »Private Archives in Transition Conditions: Problem of Control, Protection and Accessibility of Private Archives in Montenegro« (277–285). Godine 1949. započelo je organiziranje arhivske službe u Crnoj Gori te se pojavljuje specifični koncept zaštite arhivskog materijala u privatnom vlasništvu. Zakon o arhivskoj djelatnosti iz 1992. određuje da se različiti oblici, nazvani državno vlasništvo, transformiraju u privatno vlasništvo. Krajem 2006. Ministarstvo kulture i medija Crne Gore formiralo je radnu grupu za praćenje analize stanja arhivske djelatnosti u Crnoj Gori. Problem socijalne tranzicije negativno se odražava na kvalitetu zaštite i čuvanja arhivskog materijala u Crnoj Gori.

Azem Kožar u članku »Arhivska građa vjerskih zajednica zemalja u tranziciji« (287–295) piše da je pitanje religija i religijskih zajednica stoljećima važno društveno i civilizacijsko pitanje. U minulom periodu različitost kultura i religija, putem međusobne

koegzistencije i interakcijskog djelovanja, bitno je obogatila europsko kulturno nasljeđe. Za pravilno razumijevanje uloge religije u suvremenom svijetu, značajno je ukazati na činjenicu da je 2001. oko 85% žitelja svijeta iskazalo svoju religioznu pripadnost, dok se svega oko 15% izjasnilo nereligioznim. Socijalistička Federativna Republika Jugoslavija, nastala tijekom Drugog svjetskog rata, funkcionirala je kao federativna država sastavljena od šest socijalističkih republika (federalnih zajednica), te dvije autonomne pokrajine (Kosovo i Vojvodina) koje su bile u sklopu Srbije. Novi arhivski zakoni, kao osnovni arhivski propisi, donijeti su u Republici Crnoj Gori 1992, u Republici Srbiji 1994, u Republici Hrvatskoj 1997, u Republici Sloveniji 1997, u Saveznoj Republici Jugoslaviji 1998, u Bosni i Hercegovini 2001. godine. Najvažnije je to što je u svim ovim propisima izvršena jasna razdioba arhivskog gradiva na javno i privatno. U Novom pregledu arhivskih fondova i zbirki koje vodi Hrvatski državni arhiv kao matična arhivska ustanova, kao specijalni arhivi označeni su Arhiv Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti u Zagrebu i arhivi crkvenih ustanova. U slovenskom zakonu posebno se definira arhivsko gradivo vjerskih zajednica – konkretno Rimokatoličke crkve. Pitanje statusa arhivskog gradiva vjerskih zajednica zemalja bivše SFRJ, s izuzetkom Slovenije i donekle Hrvatske, je i dalje konfuzno, kao i gradivo tih zajednica koje je u fazi nastajanja. Zbog toga su uslijedili prijedlozi za izmjenama i dopunama postojećih propisa koji su u Sloveniji i Hrvatskoj već rezultirali donošenjem novih arhivskih propisa, a u Crnoj Gori i Bosni i Hercegovini su te promjene u tijeku.

Posljednja cjelina u časopisu *Atlanti* su prikazi i razne vijesti. Zauzimaju najmanji prostor i sadrže prosudbe o knjigama i člancima relevantnima za prošlost, vijesti o djelovanju udruge arhivističkih radnika, razne obavijesti, te napise o umrlim arhivskim djelatnicima.

Massimo Colombo u prilogu »Metis: Italian Technology for the worldwide Cultural Heritage« (299–300) govori o talijanskoj tehnologiji u svjetskom kulturnom području koja uzima sve više maha i prikazuje visok stupanj u reprodukciji starih originala i antičkih knjiga.

Na kraju se nalazi sjećanje, spomen na mr. Martina Modrušana koji je preminuo 4. srpnja 2007. Modrušan je radio u Hrvatskom državnom arhivu u Odsjeku za starije arhivsko gradivo, a specijalizirao je na području mikrofilmiranja i konzervacije.

Ovaj svezak časopisa *Atlanti* prezentira i objavljuje povijesno blago, daje ga na uvid istraživačima i drugim korisnicima raznih profila, izravno i posredno obogaćuje povijesne spoznaje, širi kulturu, civiliziranost europskih naroda, budi njihovu samospoznaju, svijest o vlastitoj valjanosti u prošlosti i sadašnjosti.

Snježana Brbić